

ΔΕ συσταίνουμε τίποτα στην Κυβέρνηση. Εὐχόμαστε μοναχὰ οἱ συδουασμοὶ τῆς οἱ ἐκλογικοὶ νᾶναι συδουασμοὶ ἄ-
ξιοι νὰ ἐπιβληθοῦνε στὴν Κοινὴ Γνώμη μὲ τὰ ἠθικά
στοιχεῖα ποὺ θίγουνε μέσα κι ὄχι μὲ τοὺς «ἐκλογικοὺς πα-
ράγοντες». καθὼς τοὺς λένε, μ' ἄλλα λόγια μὲ μεγαλοκομ-
ματάρχιδες.

Σήμερα εὐτυχῶς, ἓνας εἶναι ὁ πιὸ μεγάλος κι ὁ πιὸ
θετικὸς κομματάρχης, ὁ Λαός. Ἡ Κυβέρνηση λοιπὸν αὐ-
τόνε μοναχὰ ἔχει νὰ λογαριάσει κι αὐτόνε πρέπει νὰ κοι-
τάξει μὲ κάθε τρόπο νὰ κερδίσει μὲ τὸ μέρος τῆς. Καὶ θὰ
τόν κερδίσει σίγουρα ἂν τοὺς παρουσιάσει τοὺς συδουασμοὺς
τῆς ἀγνοῦς, λευκοῦς καὶ ἄμμοιους ἀπὸ κάθε παλιὰ ἐκλογι-
κὴ ἀμαρτία.

ΟΣΟΙ ἀκούσανε τὸ Βενιζέλο νὰ μιλάει ἀπλά κι ἀπέ-
ριττα στὸ λαὸ τὴν Κεριακὴ τὸ βράδι ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τοῦ
ἱστορικοῦ πιά ξενοδοχείου του, καὶ νὰ σαγηνεῖ τὸν κο-
σμιάνη, δίχως νὰ τὸν ξεθεώνει μὲ ρητορικὲς κορῶνες καὶ
μὲ βροντερὰ ξεφωνητὰ (ἄχ. κύριε Λεβίδη, καὶ νάσουνα
στὴ θέση του, ἀκόμα θὰ ρητόρευες!), εἶδαν καὶ πιστέψανε
πὺς ὅταν ἔχει κανεὶς νὰ πει πράματα, τὰ βροντερὰ λό-
για δὲν τοῦ χωριάζονται καὶ πὺς τὰ βροντερὰ λόγια, κ.
Καζάζη, τὰ μεταχειρίζονται μοναχὰ ὅσοι δὲν ἔχουν τί-
ποτα νὰ ποῖνε κι ἀναγκάζονται νὰ κρέφουν τὴ γδύμνια
τοὺς μὲ χωρτένιες πορφύρες.

Ὁ Βενιζέλος δὲ ρητόρευε, διηγήθηκε. Κι ὅμως ἡ δή-
γησή του τὴν Κεριακὴ τὸ βράδι ἐνέργησε σὰ λόγος Δημο-
στένη.

ΕΠΙΠΡΑΜΜΑΤΙΚΗ κρίσις τοῦ ποιητῆ Παλαμῆ.

Ὁ Βενιζέλος ἐνεργεῖ μὲ ρυθμὸ, μὲ ἁρμονία, μὲ
ποιήσι.

ΓΙΑ μερικὸς ἀγαθοὺς πατριώτες ποὺ κλαῖν καὶ δέ-
νουνται πὺς μὲ τὴ διάλυση τῆς Βουλῆς καὶ μὲ τὸ χασο-
μέρι τὸν κινουμένων ἐκλογῶνε χάνουμε καιρὸ πολύτιμο,
ἢ ἀπόκριση εἶναι πρόχειρη.

Ἄς λογαριάσουν πόσον καιρὸ βύσταξε ἡ μακαρίτισσα ἡ
Βουλὴ, τί ἔκαμε μέσα σ' ὅλον αὐτόνε τὸν καιρὸ κι ἀμέ-
σως θὰ παρηγορηθοῦν καὶ θὰ παραδεχτοῦν πὺς πιὸ ἀπο-
τελεσματικὰ θὰ ξοδιστεῖ τώρα ὁ πολύτιμος καιρὸς μὲ
τὶς ἐκλογές, παρὰ πρῶτον μὲ τὴν ἀεροκοπανίστρα Βουλὴ
τοὺς.

ΓΑΛΛΟΑΓΓΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

(6, Ὀδὸς Σταδίου.— Ἀνωθεν Ἐστιατορίου Ἀβέρωφ)

Pierre Baudry-Egerton Duckworth

Ἡ Γαλλοαγγλικὴ Σχολὴ εἰδοποιεῖ τοὺς γονεῖς τῶν μα-
θητῶν τῶν διαφόρων Σχολείων ὅτι, ἐκτὸς τῶν ἤδη λει-
τουργούντων ἐσπερινῶν τμημάτων, θέλει καταρτίσει ἀπὸ
4—6 μ.μ. καθ' ἑκάστην πρακτικὰ τμήματα Γαλλικῶν καὶ
Ἀγγλικῶν ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς νέους. Διὰ τάξεις
τῶν δέκα τὸ πολὺ μαθητῶν Δρ. 6 μηνιαίως. Δρ. 10 διὰ
τὰς δύο γλώσσας. Δίδονται καὶ ἰδιαιτέραι παραδόσεις.

ΤΑΣΩ

Ἀφιερωμένο τοῦ ΨΥΧΑΡΗ

Σὲ μιὰ βουνησία λαγκαδιὰ εἶχαμε μαζεφτεῖ ἓνα
καλοκαίρι μιὰ μικρὴ συντροφιά. Εἴτανε κεῖ κάποια
λουτρά κ' ἓνας φίλος μου ποὺ ἦρθε νὰ γιαιτρέψει
τοὺς ρεματισμοὺς του, μ' ἔσυρε κ' ἐμὲ μαζί του. Ὁ-
ξω ἀπὸ τοὺς χωριάτες, ποὺ εἶχανε στήσει στὴν πλα-
γιὰ τὶς πρόχειρες καλύβες τοὺς ἀπὸ ἐλατόκλαδα,
βρήκαμε κι ἄλλους πεντέξη τῆς δικῆς μας τάξης.
Πάνε πολλὰ χρόνια ἀπὸ τότε καὶ μοι μείνανε καθα-
ρὰ στὸ νοῦ μόνο τρεῖς ἀπ' αὐτοὺς. Ἐνας ἔμπορος
ἀπὸ κάποια μικρὴ χώρα ἐκεῖ κοντὰ ἓνας γιαιτρός
ἀπὸ μιὰν ἄλλη κάτω στὸν κάμπο κ' ἓνας ἀπόστρα-
τος σπαθοφόρος. Κ' οἱ τρεῖς εἴτανε πενηντάρηδες
κι ἀπάνω. Ὁ ἔμπορος πάντα λιγόλογος καὶ μαζεμέ-
νος, οἱ ἄλλοι δυὸ λογάδες κι ἀνοιχτόκαρδοι. Ὁ ἔμ-
πορος, θυμοῦμαι ἔπαιζε πάντα μὲ τὴ χοντρὴ χου-
σὴ ἀλυσίδα τοῦ ρολοιοῦ του, ἢ μπλέκοντας τὰ χέ-
ρια του ἔφερνε γύρους ἀδιάκοπους, ἀτέλειωτους μὲ
τὰ δυὸ μεγάλα δάχτυλα, σὲ βαθμὸ ποὺ πείραζε τὰ
νεῦρα τοῦ ἀπόστρατου σπαθοφόρου, κι ἄρχιζε κ' ἐ-
κείνος καὶ φουσοῦσε τὰ ρουθούνια ζαρώνοντας μου-
στάκια καὶ μάγουλα. Ὁ γιαιτρός δὲ φαινότανε πὺς
εἶχε διόλου νεῦρα. Ὅλοι μας εἶχαμε καθέννας τὴν
καλύβα του, μὰ γιὰ περισσότερη εὐκολία — μιὰ καὶ
πίασαμε γνωριμιὰ, ὅπως γίνεται σὰ βρίσκονται στὴν
ἐρημιὰ κάμποσοι ἀνθρώποι μαζεμένοι—μᾶς μαγέρε-
βε ὁ ὑπερέτης τοῦ γιαιτροῦ καὶ τρώγαμε ὅλοι μαζί
κάτω ἀπὸ ἓναν πλάτανο. Τὸ μέρος ὁμορφο δὲν εἴ-
τανε πληχτικὴ ξεκαίλια μόνο, στενὸς οὐρανὸς ἀπο-
πάνω καὶ δυνατὸ λιούρι γῆρο στὰ σπουρνάρια. Τὶς
ἀγνὲς πηγαίναμε κινήγι στὰ ριζὰ δλοτρύγυρα μὲ
τὸ γιαιτρὸ καὶ μὲ τὸ φίλο μου. Ὁ ἀπόστρατος μᾶς
ἔδινε μοναχὰ τὸ σκυλί του. Ὁ πόνος στὸ γουφὸ δὲν
τόν ἄφηνε τὸν ἴδιο νᾶρχεται μαζί μας. Ἔπειτα τὸ
ὄρχναμε ὀλημέρη στὰ χωριά, ὅσο φωτοῦσε τοῦ θεοῦ
τὸ φῶς. Σὰν κουραζόμεστε κατὰ τὸ βράδι, ξιπλω-
μένοι στὰ κλαδιὰ καὶ μισονιστιαμένοι, ἀκούγαμε τὸ
γιαιτρὸ ἢ τὸ σπαθοφόρο ποὺ μᾶς λέγανε διάφορες ἱ-
στορίες. Τὸ γιαιτρὸ μὲ πιὸ πολλὴ εὐχαρίστηση. Οἱ
περισσότερες γυρίζανε γῆρο στὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ
τόπου του. Εἴτανε φανατικὸς μὲ τὸ Κορδόνι καὶ τὸ
εἶχε δουλέψει σὰ βουλευτὴς κάμποσα χρόνια. Σιγνὰ
ὅμως ἄλλαξε τὸ θέμα. Μᾶς ἔλεγε γιὰ τὴ ζωὴ του
στὴν πρωτέβουσα, μᾶς ἱστοροῦσε γιαιτρικὰ του ἀ-
νέκδοτα ἀπὸ τὸ χωριό. Τοῦ ἄρεσε νὰ μιλεῖ, νάκούει
τὴ φωνὴ του νᾶχει στὴ βραδινὴ σιγαλιὰ τῆς λαγκα-
διᾶς. Μιὰ ἀπὸ τὶς ἱστορίες τοῦ γιαιτροῦ εἶναι κ' ἡ
παρακάτω. Μᾶς τὴν εἶπε μιὰ βραδιὰ ποὺ ἡ κουβέν-
τα γύρισε στὶς γυναῖκες καὶ στὴν ἀγάπη, καὶ σὰν
εἶχε ἀδειάσει κάμποσα ποτήρια κρασί. Μᾶς εἶχανε
φέρει τὴν ἡμέρα κείνη φρέσκο ἀπ' τὸ χωριό.

1.

Ἡ χήρα Γαλάναινα—ἔτσι ἄρχισε ὁ γιαιτρός—εἴ-
τανε τὸ δεξὶ χέρι τῆς μάνας μου, καθὼς τὸ λένε.
Ὅταν ἡ ψυχπαίδα παρᾶτρωγε κορῆμηλα ἢ ἀρα-

ποσίτια και θερμαινότανε — κι αυτό γινότανε πολύ συχνά — ή όταν περισσέβανε οι δουλειές στο σπίτι, ή μάννα μου δεν είχε παρά να βγει στο παράθυρο και νά φωνάξει τή Γαλάναινα που καθότανε αγνάμια σ' ένα χαμόσπιτο με μιὰ ψηλή, σικιά μπροστά στην πόρτα του και μιάν άλλη πάντα βρώμικη και λασπωμένη, από τις σαπουνάδες. Τό ξενόπλυμα εΐτανε ή καθ'αυτὸ δουλειά τῆς Γαλάναινας, πού κοντά στο δικό της είχε νά χροταίνει τρία ἄλλα στόματα: δυὸ παιδιῶνε της καὶ τῆς πεθερᾶς της, τυφλῆς γερόντισσας, πού περνοῦσε τὰ στερνὰ παραπανιστὰ χρόνια της καθισμένη στην ἀλόπορτα καὶ γκρινιάζοντας με τὴ νύφη της. Ἡ Γαλάναινα με τις συχνές δουλειές πού ἔκανε στὸ σπίτι μας εἶχε γίνει πιὰ δική μας. Εἶτανε ἡσυχῆ, πρόσχαρη γυναίκα, καλοήσικωτη καὶ γλυκόλογη. Σ' ἐμᾶς τὰ παιδιά περισσότερο. Συχνὰ ἐκεὶ πού λανάριζε τὰ μαλλιά στὴ λέτσα μας, μᾶς μάζεβε γύρο της καὶ μᾶς ἔλεγε παραμῦθια καὶ συχνότερα ἀκόμα μᾶς γλύτωνε ἀπὸ τὸ λουρὶ τοῦ πατέρα, μπαίνοντας στὴ μέση, ἢ γιὰ πιὸ ἀσφάλεια, κροδονιάς μας πίσω ἀπ' τὸ φουστάνι της.

Ἔτσι τὴν εἶχαμε βλοῖ σὲ καλὸ μάτι τὴ Γαλάναινα. Μόνο ἡ μάννα μου, αὐτὴ πού τὴ φώναζε, δὲ φαινότανε νὰ τὴ βλέπει με πολλὴ εὐχαρίστηση σπῆτι της. Μιὰ ἀφορμὴ κι αὐτὸ γιὰ νὰ μαλλώνει με τὴ γιαγιά, τὴ δικὴ της μάννα

«Δὲν τὴ θέλω με κρύα καρδιά τὴν μπάζω σπῆτι μου», τὴν ἀκούγαμε νὰ της λέει πολλές φορές.

«Μὰ τί σοῦ κάνει, τί σοῦ φταίει ἡ δόλια;» τῆς ἀπαντοῦσε ἡ γιαγιά. «Αὐτὴ καλὰ στάθηκε καὶ κορίτσι ποῦταν καὶ με τὸν ἄντρα της καὶ τώρα πού ἀπόμεινε ἡχῆρα.»

«Ἄν εἶτανε καλὴ, δὲν ἔμπαινε σὲ τέτοια πεθερά», φώναζε θυμωμένη ἡ μάννα μου.

Περισσότερο δὲν προσέχαμε ἐμεῖς τὰ παιδιά, ὡστόσο εἶχαμε μάθει πιὰ νὰ βλέπουμε με φόβο τὴ γριά Ἀγγελίνα, πού πασπατέβοντας με τὸ ραβδί της ἔβγαινε καὶ θρονιάζότανε ὀλημέρα ὄξω στὸ κατώφλι τῆς ἀλόπορτας της, μουρμουρίζοντας ἀδιάκοπα. Πολλές φορές ρωτήσαμε τὴ γιαγιά γιατί ἡ μάννα μας δὲν ἤθελε νὰ δεῖ στὰ μάτια της τὴ γριά Ἀγγελίνα, μὰ πάντα παίρναμε τὴν ἴδια ἀπάντηση: «Ἔτανε κακὸς ἄνθρωπος στὰ νιάτα της, παιδί μου.» Πιὸ ἄνωγε δὲ μᾶς ἔλεγε ἡ γιαγιά, μὰ αὐτὸ ἔφτανε γιὰ νὰ τρομάζουμε τὴν πόρτα τῆς γριά Ἀγγελίνας καὶ νὰ τὴ φαντοζόμαστε σὰν κακὴ στρίγλα σταλμένη ἀπ' τὸ διάβολο νὰ παιδέθει τὴ Γαλάναινα. Μᾶς εἶχε πεῖ τόσα παρῦθια παραμῦθια ἡ ἴδια ἡ Γαλάναινα.

Καθὼς φαινότανε ἕως, δὲν εἶταν αὐτὸς ὁ λόγος πού ἡ μάννα μου δὲν ἔβλεπε με καλὸ μάτι τὴ Γαλάναινα. Δὲ θὰ τότε μαθαίναμε ἂν ὁ πατέρας δὲν εἶτανε στὰ δικαστήρια γιὰ ἓνα πηγᾶδι ἀνταιμιχὸ με τὴ γειτόνισσα καὶ συμπεθέρα του, τὴ Γεροντάκαινα, κι ἂν ἡ Γεροντάκαινα δὲν ἔβγαινε καὶ φώναζε πολλὰ ὄξω ἀπ' τὴν ἀλλή μας, ἄμα ἡ ψυχοπαῖδα μας ἔχυνε τὰ νερά στὴ δικὴ της τὴν ἀλλή, ἐκεὶ πού ἔπλενε πλάι στὸ πηγᾶδι. Ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ πού ἔλεγε εἶτανε πὼς τάχα ἡ ψυχοπαῖδα πού εἶχαμε πρωτίτερα δὲν ξαναγύρισε ἀπὸ καλὸ στὸ χωριό της, ὅθε τὴν ἔφερε ὁ πατέρας. Περισσότερα δὲ νοιώθαμε ἐμεῖς τὰ παιδιά, ὅπως δὲ νοιώσαμε περισσότερο καὶ

μιὰ μέρα πού εἶτανε ἡ Γαλάναινα ἐκείνη πού ἔχουσε τὰ νερά στὴν ξένη ἀλλή κ' ἡ Γεροντάκαινα, πού βγήκε καὶ τῆς ἀναποδογύρισε τὴ σκάφη, τῆς εἶπε κοντὰ στὶς ἄλλες βραιοῖς:

«Μπαινόβγαινε αὐτοῦ μέσα κ' ἔγνοια σου. Ὅθ σὲ συγυρίσει καλὰ κ' ἔσένανε ὁ μουστακαλῆς».

Μουστακαλῆ ἐννοοῦσε τὸν πατέρα μου. Ἡ Γαλάναινα ἄφησε στὴ μέση τὸ πλύσιμο κ' ἔφυγε. Ἡ μάννα μου τᾶθλα με τὸν πατέρα σὰ γύρισε τὸ γίωμα σπῆτι. «Ἐἴσαι μου τάρης», ἀκούσαμε πού τοῦ εἶπε ἐκεὶ πού παραμονέθαμε πίσω ἀπ' τὴν πόρτα τῆς κάμαρας πού μαλλώνανε.

Ὁ λόγος μᾶς φάνηκε παράξενος. Μουρντάρης ὁ πατέρας πού δὲν ἄφηγε νὰ κάτσει μύγα στὴ φουστανέλλα του! Μὰ ὁ μικρότερος ἀδερφός μου, ὁ κωκομοίρης ὁ Γιαννούλης, πὺ ξυπνὸς ἀπ' ὄλους μας, μᾶς ξήγησε πὼς μουρντάρης δὲν εἶναι μόνο ἐκεῖνος πού εἶναι λερὸς στὴ ντυμασιά του, μὰ κ' ἐκεῖνος πού πειράζει τὰ ξένα πράματα.

«Ἐ καὶ πειράζει ὁ πατέρας τὰ ξένα πράματα;» τὸνε ρώτησα.

«Ξένη δὲν εἶναι ἡ Γαλάναινα;» εἶπε ὁ Γιαννούλης. Καὶ μᾶς διηγῆθηκε σιγαλὰ πὼς μιὰ μέρα, πού ἡ Γαλάναινα σφουγγάριζε τὴ σκάλα, εἶδε τὸν πατέρα πού ἀπλωσε τὸ χέρι του στὴν τραχηλιά της κ' ἐκείνη τοῦδωσε μιὰ σπρωχιά. «Ἦθ' τὸ πὼ τῆς μάννας», εἶπε, «ἂν καμιά μέρα τοῦ γυρέψω πεντάρια καὶ δὲ μοῦ τὴ δώσει.»

Ἄν τὸ εἶπε πράματις τῆς μάννας ὁ Γιαννούλης, δὲν τὸ θυμοῦμαι. Θυμοῦμαι μόνο πὼς μιὰ μέρα ἐκεὶ πού παίζαμε στὸν κήπο τοῦ σπιτιοῦ μας με τὴν Τάσω, τὴ μικρὴ θυγατέρα τῆς Γαλάναινας, κ' ἐγὼ κι Γιαννούλης πολεμοῦσαμε νὰ βγάλουμε ἀπ' τὴν τραχηλιά της ἓνα τζιτζικα, πού τὸν εἶχε κρύψει ἐκεὶ γιὰ νὰ μὴν τῆς τὸν πάρουμε — ὁ πατέρας σὰ μὰ εἶδε μᾶς ἔβρισε τὰ μεριά με τὸ λουρὶ.

Ὁ κήπος με τὴ μουριά, πού στὸν ἔσκιο της ὁ κάνει ἀδιάκοπα τὴν καλαμποκιά του ὁ φαρῆς τοῦ πατέρα, εἶτανε τὸ μέρος πού παίζαμε τὰ μεσημέρια τοῦ καλοκαιριοῦ ἐμεῖς τᾶδέρφια, ἡ Τάσω κι ὁ ἀδερφός της ὁ Γεωργίος, ἓνα ἄχαρο, κοτσὸ παιδί πού ρχότανε μαζί μας μόνο γιὰ νὰ τὸν τσιμποῦνε οἱ σφήκες στὰ μάγουλα, νὰ τρώει ξυλάχλαδα, ἀγουρίδες καὶ ξύλο ἀλύπητο ἀπὸ μᾶς τοῦς ἄλλους. Σὰ νὰ τὸνε μωρίστηκε κι ὁ μισόστρατος φαρῆς, τὸν κλώπησε μιὰ μέρα κι αὐτὸς ὁ τόπος ἡσυχίας κι ἀνεχτικός, πού μᾶς ἄφηγε νὰ τοῦ καθαλλοῦμε πλάτες καὶ καπούλια, νὰ περνοῦμε ἀποκάτω ἀπ' τὴν κοιλιὰ του, νὰ τοῦ βγάζουμε ἕσες τρίχες θέλαμε ἀπὸ τὴν οὐρά. Ἔμενε ἀκούνητος, ροκανίζοντας πάντα τὴν καλαμποκιά του. Ἡ Τάσω τοῦ καθαλλοῦσε ἀκόμα καὶ τὸ λαμῖο. Στεκότανε ὀρθὴ στὴν πλάτη του, πηδοῦσε στὰ καπούλια του ὅπως καὶ στὰ κλωνάρια τῆς μουριάς. Ἄν ἔλειπε ὁ Γιαννούλης ἀπ' τὴ συντροφιά, θάλεγε κανένας ἀγρόρι αὐτὴ καὶ κορίτσια ἐμᾶς τοῦς ἄλλους.

Κι ὡστόσο κάθε ἄλλο παρὰ σὰν ἀγορὸ ἔμοιαζε ἡ ὄψη της. Ἄσπρη καὶ καστονόξανθη, τὰ μεγάλα γαλανὰ της μάτια βαστούσαν ἓνα ἔαστερο ψυχάλισμα μέσα σὲ ὄλη τὴν παιδιάστικη ἄγρια τρέλα καὶ κάποιες φορές κοιτάζανε τόσο παράξενα, πετού-

2.

σανε τόσο αστραφτερές αναλαμπές που δέ βριστούσαν να τὰ βλέπεις. Έκεινο που τὴν ξεχώριζε περισσότερο μέσα σ' ἑμᾶς εἶτανε πὼς με ἔλα τὰ σκαρφλώματα στὰ δέντρα καὶ τὰ κυλήματα ὅπου ἔφτανε, μπορούσε καὶ βασιλεύοντανε πάντα καθαρῆ, πάντα ἀξέσκιωτη. "Ένα πουκάμισο κ' ἕνα παλιὸ φουστάνι, ἀποφόρι τῆς ἀδερφῆς μου ἢ ἀλλουνοῦ κοριτσιοῦ, εἶτανε τὰ μόνα που σκεπάζανε τὴ γύμνια τῆς· κι ὡστόσο ἡ μάννα μου μᾶς τὴν ἔδειχνε πάντα γιὰ παράδειγμα. Ἡ δική της μάννα ζήτημα εἶτανε ἂν τὴ χτένιζε κάθε πρωὶ κι ἔμωσ ἡ Τάσω δὲ φαινότανε ποτὲ ἀχτένιστη. "Ένα ἴσιασμα με τὶς ἀπαλάμες στὰλαφροσόγουρα μαλλιά, που τὰ εἶχανε κάμει ἀνωκάτω τὰ κλαδιά τῆς μουριᾶς, καὶ ξαναπαίρνανε τὴ φανταχτερὴ λάμψη τους. Τὸ ἴσιασμα αὐτὸ τὸ συνήθιζε τόσο συχνὰ ἡ Τάσω καὶ συχνὰ μέσα στὸ ξάναμα τοῦ παιγνιδιοῦ στεκότανε ἄξαφνα κι ἀφοῦ ἴσιαζε τὰ μαλλιά, ἔμνε πολλές φορές ἀμίλητη καὶ μᾶς κοίταζε με τὴν ἀστραφτερὴ παράξενη ματιὰ της καὶ μ' ἕνα γέλιο πὸ παράξενο, που ἔδειχνε τὰ δόντια της σὰ σκυλιοῦ που θέλει νὰ δαγκώσει. «Γάτα, γαλανομάτα γάτα», τῆς φώναζε ὁ Γιαννούλης, δίνοντάς της μιὰ. Καὶ τὰ δυὸ ἀγρίμια πιανόντανε στὰ χέρια.

"Έτσι περνούσανε οἱ περισσότερες μέρες τοῦ καλοκαιριοῦ, ἔτσι περᾶσανε τὰ πρώτα χρόνια. Καὶ θὰ περνούσανε ἔτσι ἴσως κι ἄλλα ἀκόμα, ἂν δὲν ἐρχότανε ἡ βλογιὰ στὸν τόπο. Εἶχε μῆνες που σερνότανε, κ' ἡ Παναγιὰ ἢ Βλαχέραινα, που τὴν κατεδάσανε ἀπ' τὸ μοναστήρι παπάδες καὶ προεστοί, δὲ βοήθησε, κι ἂς τὴ γυρίσανε με ψαλμωδίες καὶ λιθάνια σ' ὄλους τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ. Ὁ πατέρας ἤθελε νὰ μᾶς στείλει στὸ δικό του τὸ χωριὸ ἀπάνω στὰ βουνά, μὰ ἡ μητέρα δὲν ἀποφάσιζε νὰ τὸν ἀφήσει μοναχόν. Ὅσο που μιὰν ἀγγὴ μᾶς ξάφτισε ἕνα κόκκινο μικρὸ μπαϊράκι στημένο στὴ σκεπὴ τοῦ σπιτιοῦ τῆς Γαλάναινας. Εἶτανε τὸ σημάδι που καρφώνανε σὲ ὅσα σπίτια κόνεθε ἡ βλογιὰ. Καὶ στῆς Γαλάναινας ἤρθε στὴν ἴδια τὴ νοικοκυρά. Δὲν ἔπαιρνε ἄλλο ἄργητα τὸ πρᾶμα. Ἡ γιαγιὰ πῆρε ἀμέσως ἑμᾶς τὰ παιδιά καὶ μᾶς ἔφερε σὲ μιὰ καλύβα τοῦ ξεκαλοκαίριαζε ὁ παπποὺς ἔξω στὰμπελιά του "Έκει ἀγνάντια στὴ ράχη εἶτανε τὸ ξωκλήσι που φέρνανε καὶ κλείνανε τοὺς βλογιασμένους στρατιώτες. Τὸ κόκκινο μπαϊράκι μᾶς φέβιζε κ' ἔκει, ἔμωσ ὁ σκοπός, που ἡ φουστανέλλα του ἀσπρίζε ὀλημερίς στὸ φρούδι τῆς ράχης, μᾶς σίχαζε. Δὲν ἀφῆνε τὴν κακιά ἀρρώστεια νὰ μᾶς φτάσει, μᾶς ἔλεγε ἡ γιαγιὰ. Κι ἀλήθεια δὲ μᾶς ἔφτασε. Μὰ σὲ μιὰ δυὸ βδομάδες ὁ καχημένος ὁ Γιαννούλης ἔπεσε ἄξαφνα στὸ στῆμα ἀπὸ κεφαλίτη. ἤρθανε ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ τὸν πήρανε φλογισμένο ἀπὸ τὴ θέρμη κι ἀμίλητο. Δὲν τονὲ ξανάειδαμε. Τὸ χινόπυρο, ἂν πέρασε ἡ βλογιὰ καὶ μᾶς ξαναφέρανε στὸ χωριὸ, ἀντικρινὰ στὸ σπίτι τῆς Γαλάναινας ἀπόμνε μόνη ἡ τυφλὴ πεθερὰ της. Τὴ Γαλάναινα τὴν πῆρε ἡ ἀρρώστεια καὶ τὴν Τάσω καὶ τὸν ἀδερφό της κάποιος δικός τους σ' ἄλλη γειτονιά. Σὲ καναδυὸ χρόνια ἔφυγα κ' ἐγὼ σταλμένος στὸ σκολεῖο στὴ χώρα.

Γύρισα στὸ χωριὸ ἕνα μόνο καλοκαίρι. Τάλλα, ὁ καθηγητῆς που καθόμνε σπῆτι του στὴ χώρα, κατάφερε τὸν πατέρα μου καὶ με κράτησε ἐκεῖ γιὰ νὰ με προγυμνάξει στὰ μαθηματικά, ἀφοῦ ἤθελα σώνει καὶ καλὰ νὰ μπῶ στὸς εὐέλπιδες. Δὲ θὰ γύριζα ἴσως καὶ τὸ τέταρτο καλοκαίρι, ἂ δὲν ἔχανα τὴ ζήλια που εἶχα νὰ κρεμάσω τὸ σπαθί, κι ἂν ἡ γιαγιὰ, βαριά ἄρρωστη ἔλον τὸ χειμῶνα, δὲν ἀπαιτούσε νὰ με δεῖ. Τὴ βρήκα ἀκόμα στὸ κρεβάτι. Μὰ μόλις βγήκα στὸ παράθυρο εἶδα καὶ τὴν Τάσω ἀγνάντια. Στεκότανε ἔξω στὴν αὐλὴ τῆς Στὴν ἀλόπορτι καθότανε ἡ γιαγιὰ Ἀγγελίνα ἴδια, ἀπαράλλαχτη, με τεντωμένα τὰ γυμνά της πόδια, με τὸ ραβδί στὸ πλευρό. Κ' ἕνα γύρω ὄλα ἀπαράλλαχτα σὰ μιὰ φορὰ. Ἡ μουριὰ μαυρολογοῦσε στὸν κῆπο ἀπὸ τὰ γινωμένα ξυνόμουρα, ὁ ψαρῆς δεμένος ἀποκάτω ροκάνιζε τὴ θροπὴ του κουνώντας τὴν οὐρά. Θυμήθηκα τὴ Γαλάναινα καὶ τὸν καχημένον τὸ Γιαννούλη καὶ με καρδιὰ θλιμένη γύρισα καὶ κάθισα κοντὰ στὴ γιαγιὰ. Μὰ τῶν παιδιῶν οἱ θλίψεις δὲ βριστοῦν πολὺ. Σὲ λίγο ξαναβγήκα στὸ παράθυρο σφυρίζοντας τὸν καινούριο σκοπὸ που εἶχα φερμένο ἀπὸ τὴ χώρα. Τὴν ἴδια τὴ στιγμὴ ἔβγαине κ' ἡ Τάσω στὴν πόρτα της, μὰ μόλις με πῆρε ἡ ματιὰ της, κρύφτηκε μεμιάς μέσα. Καὶ τὸ ἴδιο ἔκανε πολλές μέρες στὴν ἀράδα, σὰ με ἀντίκρυζε στὸ παράθυρο ἢ στὸ δρόμο. Τρίπωνε πρὶ νὰ προφτάσω νὰ τὴν καλοδῶ. Ἐπρεπε νὰ παραμονέψω πίσω ἀπὸ τὴν κουρτίνα τοῦ παραθυριοῦ γιὰ νὰ δῶ πὼς εἶχε κι αὐτὴ μεγαλώσει ὅπως κ' ἐγὼ. Μονάχα τὸ κοντὸ φουστάνι της, που ἀφῆνε νὰ φαίνεται τὸ πόδι ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἀστράγαλο, πρόδινε πὼς δὲν εἶτανε κῆμα σωστὴ γυναίκα. Τὰ μαλλιά της εἶτανε ἴδια πάντα ἀστραφτερά καὶ τὸ ἀσπριδερό της πρόσωπο ἔλαμπε πὸ πολὺ μέσα στὴ μαύρη φορεσιά. Εἶχε πεθάνει ἡ θειά της, που τὴν εἶχε μαζέψει σπῆτι της σὰ χάθηκε ἡ μάννα της, καὶ γι' αὐτὸ ξαναγύρισε ἔδῳ στὴ γιαγιὰ της. Καθεμέρα ἔδλεπα τὸν ἴσιο της, ὡστόσο σάθηγε ἀδύνατο νὰ τὴ δῶ ἀπὸ κοντὰ. Μιὰ μέρα που εἶχε ρθεῖ στὸ μαγερεῖο μᾶς καὶ τὴν πέτυχα μπαίνοντας ἄξαφνα, ἔφυγε γλήγορα ἀπ' τὴν ἄλλη πόρτα.

Πέθανε ἡ γιαγιὰ μου, πέρασε καὶ τὸ καλοκαίρι καὶ ξανάφυγα κ' ἐγὼ, γιὰ νὰ γυρίσω φοιτητῆς τὸν ἄλλο χρόνο. Ἡ Τάσω ξανακρύφτηκε σὰ με εἶδε, μὰ τὸ πρώτο μου μεθῆσι ἀπ' τὰ χαρτιά καὶ τὸ μπυλιάρδο, που μπορούσα πιά νὰ παίζω καλύτερα στὸν καφενέ, δὲ μὸς ἀφῆνε καιρὸ περίσσιο νὰ προσέχω στὰ κρυφτούλια της "Ένα πρωὶ κατεβαίνοντας νὰ βγῶ ἔξω, τὴ βρήκα στὴν αὐλὴ μᾶς. Ἐπλενε με τὴν ψυχοπαῖδα μᾶς σκυφτὴ στὴ σκάφη της. Δὲν εἶχε πὼς νὰ φύγει· πιά καὶ πῆγα κοντὰ της.

«Τώρα που θὰ μοῦ πᾶς ;» τῆς εἶπα.

Ἐβαλε τὸ ἀνασκουμπωμένο μπράτσο της μπροστὰ στὰ μάτια κ' ἔκρυψε τὸ πρόσωπο.

Τῆς τὸ κατέβασα. Μὰ τὸ ἀφῆσα νὰ πέσει. Ὅχι γιατί εἶτανε μπροστὰ ἡ ψυχοπαῖδα, ἀλλὰ γιατί τὸ ἀστραμα τῆς ραυῖας της καὶ τὸ παλιὸ τὸ παράξενο τὸ γέλιο της με ταραξανε.

«Ἐλα ἄσε μας, μὴ μᾶς χασομερᾶς», μοῦ εἶπε

θυμωμένα ή ψυχοπαίδα μας έκει πού έστεκα και κοίταξα τήν Τάσω.

Έφυγα, μά βγαίνοντας από τήν αδόλορτα έρριξα πίσω μιιά ματιά. Ή Τάσω με κοίταζε γελώντας και τά δόντια της άστράφτανε.

«Γάτα, γαλανομάτα γάτα», θυμήθηκα τά λόγια του κακομοίρη του Γιαννούλη κ' έφυγα φουρκισμένος.

Τήν Τάσω τήν άπαντοῦσα τώρα πού συχνά στο σπίτι μας. Έρχότανε και βρηθοῦσε στις δουλειές. Μά μοναχή της δέν τήν έτυχα ποτέ. Τήν παραφύλαξα ένα βράδι τὸ σούρουπο πού γυροῦσε άπ' τὸ νερό. Τήν είδα από μακριά πού ρχότανε με τή στάμνα στο κεφάλι. Σά με είδε κ' εκείνη, γέλασε. Μά άμα σίμωσε, χαμήλωσε τά μάτια και πέρασε μπροστά μου σοβαρή.

Τή σταμάτησα.

«Τί άγαπάς ;» με ρώτησε πολεμώντας νά κρατήσει τὸ σοβαρό της.

«Γιατί κ'ρίθεσαι σά με βλέπεις ;» της είπα.

Δέν μπόρεσε νά κρατηθεί πιά και γέλασε: «Θά μου ρίξεις τή στάμνα», μου είπε.

Της έπιασα τὸ χέρι.

«Άσε μου, σούπα φέβγα», μουρμούρισε δίχως νά κάμει αὐτή νά φύγει, δίχως νά τραβήξει τὸ χέρι της άπ' τὸ δικό μου.

Τήν κοίταξα και με κοίταζε κι αὐτή χαμογελώντας πάντα. Λίγες στιγμές. Έπειτα τήν άφησα και πάει.

Δέν κρυβότανε πιά σά μ' έδλεπε και δέν έφεβγε σάν τήν έδρισα σπίτι μου.

Τόν άλλο χρόνο πού ξανάρθα, έμαθα πὸς ή μητέρα μου δέν τήν ήθελε πιά νάρχεται στο σπίτι. Είχε δει πὸς άρχισε νά τά παίξει με κάποιον νιό και τήν όρμήνεψε. Μά ή Τάσω δέν τήν άκουσε κ' έτσι της έκλεισε τήν πόρτα. Σά μ' είδε κ' έμένανε αὐτή τή φορά οὔτε κρύφτηκε οὔτε γέλασε. Με κοίταζε μονάχα άδιάφορα. Κ' έτσι άδιάφορα πάντα, σά νά μὴν είμουνα κόν έκει, έριχνε στο παράθυρο καιιά φορά τὸ μάτι άπ' τήν αδόλορτα πού καθότανε τὸ δειλινὸ πλάι στην τυφλή γιαγιά της με τὸ πλέξιμο στο χέρι της. Πὸς καθότανε και για νά τή βλέπουνε οί νιοί πού περνοῦσανε στο δρόμο και πὸς έμπλεξε με κάποιον άπ' αὐτούς, δέ με ξάφνισε εταν τὸμαθα. «Όλα τά κορίτσια του χωριουό κάνανε τὸ ίδιο οί νοικοκυροποῦλες στα μπαλκόνια τους, οί φτωχές στις αδόλορτες. Έτσι συνήθισα νά τή βλέπω εκεί τήν Τάσω δίχως νά δίνω πολλή προσοχή. Είχα κ' έγώ σκοτούρες θυμίες σέ άλλο δρόμο.

Ένα μεσημέρι, ενώ κοιμοῦντανε δλιο σπίτι μου, καθισμένος στο παράθυρό μου περίμενα νά περάσει ένας φίλος μου νά με πάρει νά βγοῦμε πέρα στις καψάλες του κάμπου, όπου είχαν έρθει οί τσαλαπετεινοί. Ο ήλιος φλόγιζε τὸν κάμπο κι άστραφτε μακριά στὸν ποταμό, δ άέρας έκαιγε και πύρωνε. Άκουμπώντας στο παράθυρο, άνοιγα με βιά τά μάτια πολεμώντας νά νικήσω τὸ αποκάρωμα της ζέστης. Άξαφνα δυνατές φωνές άντίκρι άπ' τὸ χαμόσπιτο της Τάσως με κάμανε και τινάχτηκα. Δυστρέις γειτόνισσες από τάλλα σπύτια δίπλα πεταχτήκανε μισόγυμνες, ξυπόλυτες στο δρόμο.

«Τρεχάτε και τή σκοτώσε», φώναζε μιιά άπ' αὐτές κοιτάζοντας από τὸ παράθυρο μέσα στο σπίτι της Τάσως κι όρμησε στην πόρτα.

Κατέβηκα γλήγορα στο δρόμο και μπήκα κ' έγώ στο σπίτι της Τάσως. Ο Γεωργίκος τήν είχε ξαπλωμένη χάμω και τή χτυποῦσε όπου έφτανε με χέρια και με πόδια. Οί γυναίκες πού είχανε φτάσει πριν από μένα δέν μπορούσανε νά του τή βγάλουνε άπ' τά χέρια.

«Φεδγάτε από δω θά τή σκοτώσω», φώναζε άγριαμένος ο Γεωργίκος και χτυποῦσε με τὸ τσαρούχι του, πού είχε βγαλμένο άπ τὸ πόδι.

Ή Τάσω κουλουριασμένη χάμω μούγγριζε πνιχτά. Ή για άγγελίνα καθισμένη σέ μιιά γωνιά έδριζε και ρέκαζε κουνώντας τὸ ραβδί της.

Έπιασα τὸ χέρι του Γεωργίκου και του πήρα τὸ τσαρούχι, μά τώρα χύμησε άγριότερος στις γυναίκες, πού βρήκανε τὸν καιρό και μπήκανε μπροστά από τὸ κορμι της άδερφής του. Τέλος ένας άλλος γείτονας, πού έτρεξε κ' εκείνος, με βοήθησε και τονέ βγάλαμε έξω. Με χίλια βάσανα. Φώναζε δλοένα νά τὸν άφήσουμε νά τή σκοτώσει και πολεμοῦσε νά μᾶς φύγει άπ' τά χέρια. Καλλῶς τονέ βγάλαμε στην πόρτα, ή ματιά μου έπεσε στην Τάσω, πού άνασχημνόντανε άποκει πού εΐτανε πεσμένη. Δέν είχε οὔτε ένα δάκρυ. Έφερε τὸ χέρι στα μαλλιά σά νάθελε νά τά σιάξει, με κοίταζε κατάματα και στα χείλη της σά νάτρεμε άγριο γέλοιο. Οί γυναίκες κλεισανε τήν πόρτα πίσω μας.

«Άφήστε με νά τή σκοτώσω», φώναζε ο Γεωργίκος δλοένα.

«Δέ ντρέπεται, μωρέ ; Τήν άδερφή σου θά σκοτώσεις !» του είπε ο γείτονας.

«Θά τή σκοτώσω δέ βαστάω άλλος», ξαναφώναξε ο Γεωργίκος κ' έπεσε κλαίοντας στο πεζούλι δίπλα από τήν πόρτα.

«Δέν ντρέπεται, μωρέ ; Έλα σούπα τώρα», έκαμε νά τὸν συχάσει πάλι ο γείτονας.

«Τί νά ντραπῶ ! τί νά σωπάσω ! Πού τούς μπαζει μέσα μέρα μεσημέρι ! Μοῦφυγε άπ' τὸ παράθυρο. Μά πού θά πάει ! Θά τονέ σκοτώσω κι αὐτόνε», πήρε τὸν κατήφορο ο Γεωργίκος κλαίοντας πάντα.

«Έλα τώρα, πάμε νά συχάσει κι άλλη φορά τούς σκοτώνεις, σά δέν είμαστε μεις μπροστά», του είπε ο γείτονας και τὸν έσυρε μαζί του σπίτι του κλαίμενον κι άγριαμένον πάντα.

Εΐτανε πράματα για λύπη και για γέλοιο ο κακομοίρης ο Γεωργίκος. Τὸ βράδι είδα κάτω άπ' τὸ θαμπὸ λυχνάρι τὸν ίσκιο του πλάι στὸν ίσκιο της άδερφής του και της για άγγελίνας, πού τρώγανε καθισμένοι χάμω στην αὐλή της. Τις κατεπινές μέρες, σάν τὸν άπαντοῦσα στο δρόμο πού γύριζε από τὸ σαμαράδικο πού δούλεθε, χαμήλωνε τά μάτια και μόλις μου μουρμούριζε μιιά καλησπέρα, σά νά φοβότανε μὴν τονέ σταματήσω και τονέ ρωτήσω πὸς δέ σκοτώσε άκόμα οὔτε τήν άδερφή του οὔτε τὸν άγαπητικό της. Μά δέ βάσταξε πολλήν καιρό τὸ συναπάντημά μας. Κανένα μήνα ύστερα, άγριες φωνές ξαναμαζέφανε τή γειτονιά στο χαμόσπιτο της Τάσως. Γινότανε ένα πανηγύρι σ' ένα ξωκλήσι κοντά στο ποτάμι κι ο φτωχός ο Γεωργίκος θέλησε

νά πάει κ' εκείνος νά γλεντήσῃ. Ἀνέδθηκε μαζί μὲ ἄλλα παιδιὰ μιὰ σούστα, μὰ εκείνος πού τήν κυθερνοῦσε, μεθυσμένος καθὼς εἶτανε στό γυρισμό, τήν ἀναποδογύρισε σέ κάποιον χαντάκι τοῦ κάμπου, κι ὁ δόλιος ὁ Γεωργίκος ἔμεινε στὸν τόπο μὲ σπασμένο τὸ κεφάλι. Σὺν τὸν φέρανε στοῦ σπιτί του, ἡ Τάσω ἔπεσε ξερὴ ἀπάνω του. Εἶτανε μιὰ ἀπὸ τίς συνηθισμένες, μὰ πάντα σκληρὲς λύπες τοῦ χωριοῦ. Ράγιζε τήν καρδιὰ τὸ κλάψιμο τῆς Τάσως καὶ τὸ μοιρολόγι :

Σήμερα ν ἡ μαινοῦλα του ἔχει χαρὰ μεγάλη
πάει στὶς βροσές γιὰ νερό καὶ στὰ βουνά γιὰ χιώνι —
Κι ὁ γιατρὸς σάπασε μιὰ στιγμή.

Ἡ μάνα μου—ξανάρχισε—ξέχασε τὴν ἀμαρτία τῆς Τάσως καὶ τὴ μάζεψε. Τὸ ἄλλο καλοκαίρι πού ξανάρθα στοῦ χωριό, ἡ Τάσω εἶτανε σφιγμένη, ὅτι εἶτανε μιὰ φερά ἡ μάνα τῆς. Δὲν μπορούσα νά ξεχάσω ποτὲ τὸ δύστηνο Γεωργίκο, κάθε φερά πού ἔδλεπα τὴ ματιὰ τῆς νά μὲ ἀστράφτει κάτω ἀπ' τὸ μαῦρο τῆς μαντίλι.

(Ἀκολουθεῖ)

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ: "ΣΤΟ ΑΛΜΠΟΥΡΟ,"

(Ἔνα γράμμα τοῦ κ. Clément)

Ἀγαπητὴ κύριε Κ. Παροφίτη,

Ἐπὶ τέλους τώρα μὲ τίς δικιοπέδες τῶ μαθημάτων βρήκα τὸν καιρὸ νά διαβάσω τὸ ὄρατο ρομάντο σας «Στὸ Ἄλμπουρο.» Ξαναβρήκα ἐκεῖ μέσα πάλε τὴ βαθειὰν εὐαισθησία καὶ τὴ δυνατὴ φαντασία πού διακρίνουνε τίς δύο σας προηγούμενες συλλογὲς δηγημάτων. Ἐπήρατε τὰ βάσανα τῶν ταπεινῶν πού εἶναι ἀποπαίδια τῆς ζωῆς καὶ τὰ ζουγραφίζετε μέσα σὲ σελίδες πού σφίγγουνε τὴν καρδιὰ δίχως φουσκωμένα λόγια, πού εἶναι μιὰ ἐκδίκηση δίχως μεγάλες φωνές.

Τὸ ρομάντο τὸ κειωνικό, κι ὁ θέλης καὶ τὸ σοσιαλιστικὸ ὅσο πάει καὶ κερδίζει τόπο στὴν παγκόσμια φιλολογία. Στὴν Ἑλλάδα γίνανε κάτι καλὲς δοκιμὲς κ' ἡ δική σας δὲν εἶναι λιγώτερο πετυχημένη. Παρουσιάζετε τὸν ἀγῶνα ἐκμεταλλευτῶν κ' ἐκμεταλλευόμενων. Μᾶς κάνετε νά βλέπουμε μὲ τὰ μάτια μας πῶς ἡ τίγρις σπαράζει τὴν ἐλαφίνα, πῶς τσακάνει ἡ ἀρχὴν τὴ μύγα κι ὁ ἀκόρεστος ὁ πλοῦσιος τὸ φτωχό, τὸν κυτὸ κι ἀξιολύπητο.

Ὁ Δημητράκης σας εἶναι ἕνας σιχαμερὸς Σάβλων κ' ἕνας μισητὸς Ταρτοῦφος. Ὁ Γιάννης σας εἶναι μιὰ τίμια ὑπαρξὴ κι ἀθῶα πού θυσιάζεται ἀπὸ τὴν καλοπιστία του καὶ τὴ φυσικὴ του ἀγαθότητα. Νά σας πῶ ὅμως ἕνα πρᾶμα; Ὅπως τὰ ζουγραφίζετε αὐτὰ τὰ δύο σπουδαιότερα πρόσωπα, μὲ φαίνεται ὅς νά μὴν εἶναι δυνατὰ ζουγραφισμένα, πῶς μοιάζουνε πῶς πολὺ μὲ σύμβολα ἀλύγιστα κι ἀφερε-

μένα παρὰ μὲ τὴ ζωὴ τὴν εὐλύγιστη καὶ πολὺπλοκή. Τὸ ἴδιο θὰ εἴλεγα καὶ γιὰ τὸν Περικλῆ, τὸ ἄλλο ἀντίθετο τοῦ ἀδερφοῦ του Δημητράκη.

Μὰ αὐτὰ τὰ κακὰ τὰ ξεπερνέει ἕνα δευτερότερο πρόσωπο πού τὸ βρίσκω σκαλισμένο μὲ μοναδικὴν ἀκρίβεια. Εἶναι ὁ Λευτέρης πού δίνει καταφύγιο στοὺς φτωχοὺς κακομοίρηδες, πού τοὺς γδέρνει καὶ πλουτίζει αὐτὸς μὲ μιὰ σκυλήσιαν ἀδιαντροπιά. Καὶ ἄλλα πορτραῖτα μὲ φαίνονται πολὺ ἐπιδέξια ζουγραφισμένα μὲ λίγες γραμμὲς, ὅπως εἶναι τὸ πορτραῖτο τοῦ μπάρμπι-Θανάση τοῦ δικαστῆ —ξεφαντωτῆ καὶ χαρτοπαίχτη— ἔπειτα ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος τῶ δυστυχισμένων πού εἶναι σὰ μιὰ παρέλαση ἀπὸ εἴδη τῆς δυστυχίας, ὅπως εἶναι ὁ φτωχὸς ὁ Γεράσιμος μὲ τὸ σκύλλο του, ὁ Στέφανος ὁ κυρελῆς ποιητῆς τοῦ καφεζεῖου ἡ Κούλα, ἡ γριὰ πόρνη, ἄθλια κι ἀξιοθρήνητη, ὁ βουτηχτῆς ὁ Κωσταντῆς πού ἡ καταστροφὴ του τὸν ῥίχνει σὲ μιὰν ἐγκληματικὰ τρέλλα, ὁ γέρο δάσκαλος πού σταλιάζει στὰ πόδια του περιμένοντας στὴν ἀντικάμαρα τοῦ ὑπουργοῦ γιὰ νά τοῦ ζητήσῃ μιὰ φωροθέση ὡς πού νά πάρῃ τὴ φτωχοσύναξή του. Ἄ μὲ ρωτήσης καὶ γιὰ τίς γυναῖκες μὲ φαίνεται πῶς εἶναι ζουγραφισμένες μὲ γραμμὲς ὄχι σταθερὲς καὶ πάρα πολὺ ἀλαφρὲς, σὰν ἀχνός, ἐχτός ἴσως τῆς κυρ Ἀργύρας.

Ὅλα τὰ πρόσωπα ἐνεργοῦνε καὶ κουνισθῶνται μὲ ἀρκετὴ φυσικότητα καὶ πιθανότητα. Μὰ ἡ πλοκή τοῦ ρομάντοσ καὶ τὸ δέσιμο τῶν ἐπεισοδίων τοῦ ἐνὸς κεφαλαίου μὲ τὸ ἄλλο δὲ γίνεται μὲ πολλὴ τέχνη κ' ἐπιδεξιότητα. Γι αὐτὸ εἶναι κάποια σύγχυση καὶ δὲν ὑπάρχει συνοχὴ στὰ διάφορα μέρη τοῦ ρομάντοσ μεταξύ τους.

Λέω ὅμως ἀμέσως καὶ τὸ ἄλλο πῶς ἡ ἔλλειψη αὐτῆ ἀντισταθμίζεται ἀπὸ ἕνα ἀξιοσημείωτο ταλέντο παρατηρητικότητας, ἀπὸ ἕνα θέλητρο ὕφους δυνατοῦ καὶ ζωντανοῦ καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ ὄρωρ τῆς φαντασίας πού μπορεῖ νά βλέπῃ σὲ μιὰ σκηνὴ ἢ σὲ μιὰν εἰκόνα ὀλοκληρωτικὰ ἔλες τίς λεπτομέρειες καὶ πού μπορεῖ νά ἐνώνῃ σὲ μιὰν ἀρμονικὰ γραμμὴ τὴν περιγραφικότητα μὲ τίς διάφορες ψυχολογικὲς θέσεις τοῦ μύθου. Κάποια συμπάθεια ἀόριστη πού βγαίνει ἀπὸ τὴν ἄψυχη πλάση καὶ περνάει στοὺς πόνους καὶ στὰ βάσανα τῆς ἀθρόωπινης ὑπαρξῆς βρίσκεται χυμένη μέσα στὰ πρᾶματα. Ἔτσι ἡ ἐντύπωση πού ἀφήνει τὸ διάβασμα τοῦ βιβλίου κυριεῖται πολλὰς φορὲς τὴν ψυχὴ τοῦ ἀναγνώστη.

Μὲ λίγα λόγια τὸ βιβλίό σας εἶναι ἕνα ἔργο ἀξίας πού μᾶς κάνει νά ἐλπίζουμε κι ἄλλα ἀκόμα πῶς δυνατὰ καὶ πρωτότυπα.

Σᾶς συχαίρω καὶ σᾶς βεβαιώνω γιὰ τὴ βαθειὰ μου ἐχτίμηση.

E. CLÉMENT

Professeur au Lycée de Nice